

»KNJIGA: BLAGOSLOV ZA DUŠO. KNJIGA: SPOMIN IN OPOMIN«

Rozina Švent

COBISS 1.03

V svojem prispevku bi rada izpostavila predvsem vlogo medijev, v tem primeru predvsem tiskanega gradiva, kot so knjige in periodične publikacije. Če imamo pri tem v mislih še izseljensko-zdomsko skupnost – sama bom kot »model« predstavila argentinsko slovensko skupnost - v kateri so ljudje razseljeni daleč naokoli, je vloga tiska še toliko večja, saj na nek način »premošča« tovrstne, fizične razdalje.

Lahko celo rečemo, da so se vloge tiska zelo dobro zavedali že naši reformatorji, ko so med ljudi poslali svoje prve tiskane knjige s katerimi naj bi tudi širili novo veroizpoved in na drugi strani dvigali tudi kulturno razgledanost ljudi.

Osnovni namen vsake izdane knjige je nedvomno njen »sporočilni namen«. Ob tem pa ni zanemarljivo dejstvo, da morajo za izdajanje knjig obstajati določeni gmotni in tehnični predpogoji, ki takšno izdajo omogočajo. Če imamo v mislih Argentino, kamor se je po letu 1948 iz begunskih taborišč v Avstriji in Italiji naselilo preko 5000 Slovencev, potem moramo upoštevati tudi jezikovno okolje v katerem so se ti novi priseljenci »znašli«. In med njimi, so to grozo zaradi neznanja jezika-španščine, zagotovo najbolj občutili intelektualci, ki so bili takorekoč brez vsake možnosti, da bi se zaposlili v svojih poklicih. Večina med njimi se je sprva morala zaposliti v poklicih, ki so bili povsem na dnu družbene lestvice, kot fizični delavci (npr. Karel Mauser, ki je večino svojega delovnega časa preživel v tovarni svedrov in potem cele noči literarno ustvarjal – oboje skupaj je zagotovo veliko prispevalo k njegovi prezgodnji smrti).

Če imamo na eni strani opravka s pomanjkanjem možnosti za uspešno umetniško delo – ker jim je borba za vsakdanji kos kruha (preživetje) praktično (časovno) »vzela« večino dneva in težko fizično delo vso »človeško energijo«, imamo na drugi strani opravka z dejstvom-potrebo, da so morali to »monotonijo dneva« popestriti tudi z umetniškim ustvarjanjem – sebi v sprostitvev in drugim v užitek in razvedrilo. Prav iz te človeške potrebe po besedni umetnosti, sta že v petdesetih letih (1957) izšli najboljši slovenski prozni leposlovni deli v izseljenstvu – Simčičev roman »Človek na obeh straneh stene« in Jurčecev roman »Ljubljanski triptih«. Med pesniki moramo omeniti predvsem dr. Tineta Debeljaka, ki je v petdesetih letih izdal kar tri samostojne pesniške zbirke: Poljub (1951), Mariji (1954) in Kyrie eleison (1955), ki so sledile že 1949. leta izdani pesniški zbirki Velika črna maša za pobite Slovence. Nedvomno je to umetniško ozračje prispevalo tudi k ustanovitvi Slovenske kulturne akcije (SKA) in izdajanju njenih dveh glasil – Glasa SKA in revije Meddobje.

SKA je imela namen, da bi organizirala zdonsko kulturno delo. V vabilu, ki so

ga naslovili na vidne kulturne delavce so zapisali: »Naš namen je, postaviti mu (kulturnemu delu!) zanesljivo travno podlago, odtod pa poživiti in dvigniti vsa področja duhovnega ustvarjanja. V ta okvir spadajo npr.: izdajanje kulturne revije z znanstveno-umetniškim zbornikom, knjižna založba, kvalitetne prireditve.« Posebej je bila izpostavljena želja po nadaljevanju tradicije slovenske katoliške kulture. Med ustanovnimi člani najdemo vse vidne kulturne delavce – Tineta Debeljaka, Ladislava in Ignacija Lenčka, Ruda Jurčeca, Alojza Geržiniča, Marijana Marolta, Zorka Simčiča in številne druge.

In vse to skupaj, kar danes uvrščamo v t. im. »Slovenski čudež v Argentini« je imelo nedvomno tudi psihološki učinek na to skupnost, da se je sprostila iz svojega »smrtnega krča«, ki jih je zagrabil kot posledica travme - vrnjenih in pobitih domobrancev (mit mučeništva).

Ali smemo ob tem zapisati tudi drzno misel, da se je ta »veselost« nekaterim zdela prevelika in že skoraj nespodobna? Poleg literarnih del in revialnega tiska so v petdesetih letih začela izhajati tudi nekatera borčevska glasila, npr. Vestnik slovenskih domobrancev in drugih rodoljubov ali npr. Družabna pravda, ki sta neke vrste nadaljevanje medvojnega belogardističnega oz. domobranskega tiska. V tem obdobju lahko opazimo tudi izredno veliko število verskih tiskov – od Duhovnega življenja, Katoliških misijonov (ki sta izhajali že pred vojno, po vojni pa so uredniško politiko prevzeli predstavniki slovenske politične emigracije - SPE), pa do povsem novih kot npr. Omnes unum, pa Oznanilo itd. Vsebina tega verskega tiska je bila usmerjena predvsem v poudarjanje in ohranjanje katoliških vrednot, predvsem vrednote družine in jezikovne pripadnosti slovenski skupnosti. Cerkev je na nek način skušala zavarovati to zdamsko skupnost pred asimilacijo oz. pred vdorom argentinskega vpliva v to skupnost. To je bilo najbolj opazno pri že skoraj uradnem nasprotovanju sklepanja zakonskih zvez s predstavniki argentinske skupnosti. Zato v tem času tudi zapazimo precejšnje odklonilno stališče pri pripadnikih druge generacije, ki so se pogosto odvrnili od te »zaprte« slovenske skupnosti. Mladini tudi ni odgovarjala »politična monotonost« te skupnosti, ki je gradila predvsem na »mitu mučeništva« in »ukradene domovine«. Zanje je bila Argentina domovina, saj tiste preko morja niso poznali. V to obdobje sodi tudi izrazito odklonilno stališče do organiziranih obiskov »starega kraja«, ker bi to načeloma že pomenilo neke vrste priznanje režima zaradi katerega so morali zapustiti dom in domovino.

Zaostrovanje med pripadniki slovenske politične emigracije se je začelo najprej med »borci«, kar je imelo za posledico nastanek novega glasila »Tabor« (1964). Nekaj let za tem, leta 1969 sledi kriza v SKA, ko je iz nje izstopila bolj ortodoksna skupina, ki sta ji načelovala Ruda Jurčec in Alojzij Geržinič. Prav v ta čas sodi tudi začetek izdajanja zbirke Dokumentov (1972-1979), ki jo je urejal duhovnik Filip Žakelj in številni članki v revialnem tisku, ki so imeli predvsem pričevanjsko-dokumentarni namen. V tej zbirki so izšla naslednja dela:

1. Vladimir Kozina – Komunizem, kot ga jaz poznam (1972)
2. Franc Blatnik – Naši domobranski mučenci – ni izšlo – delo s podobnim naslovom

»Tudi slovenski mučenci morajo biti vpisani v seznam svetnikov« je izšlo leta 1985 v zbirki: »Palme mučeništva, zrasle na slovenskih tleh, zv. 1)

3. Janez Klemenčič – Revolucija pod Krimom (1973)

4.– 7. Taboriščni arhiv priča (1974-1975)

13. Blažič Siena – Revolucija v Hotederščici (1976)

14. Jože Javoršek (Cerar Jože) – Revolucija okoli Limbarske gore (1979)

Glede na označene številke posameznih zvezkov je urednik imel v načrtu še več izdaj. V emigrantskem tisku nikoli nisem naletela na podatek, zakaj niso izšle vmesne številke (od 8. – 12. zv.) in kateri avtorji so bili zadolženi za pisanje teh del. Morda je tudi v tem primeru šlo za nenadno smrt ali bolezen določenega avtorja.

Za večino knjig iz te zbirke je značilna živo rdeča barva ovitkov – ki simbolizirajo revolucijo in prelito nedolžno kri. Tudi v nekaterih kasnejših knjigah pogosto naletimo na »barvno simboliko platnic« - npr. Jeločnikova Stalinistična revolucija v Sloveniji (I,II), ki imata črne platnice (revolucija=smrt).

V sedemdesetih in v prvi polovici osemdesetih let so izšli tudi prvi sezname vrnjenih in povečini tudi pobitih domobrancev – Matica mrtvih (1968-70) in Bela knjiga (1971,1985) – obe v Clevelandu. Samo mimogrede – delo na tem »projektu« zbiranja vseh žrtev komunistične revolucije v Sloveniji se še vedno nadaljuje v Clevelandu pri Pavletu Borštniku. Na slovenski strani pa podobnemu namenu služijo postavitve farnih plošč in nato tudi knjižno objavljeni sezname žrtev.

Namen vsega tega, pa je bil dokaj prepoznaven – ohraniti še naprej čim bolj zaprt krog SPE. Prav ta politika osrednjega političnega vodstva je imela svoje dobre in slabe strani. Na eni strani oz. lahko rečemo tudi dobro je bilo predvsem to, da se je skupnost ohranila vse do današnjih dni in celo pripadniki druge in tretje generacije še izredno dobro obvladajo slovenski jezik (šolski sistem in tradicionalna družinska vzgoja). Ob tem se moramo zavedati tudi dejstva, da je njihovo znanje slovenščine namenjeno predvsem medsebojnemu sporazumevanju in da je med njimi le peščica tistih, ki so zmožni tudi umetniško ustvarjati v slovenščini. Večina med njimi piše lažje v španščini – npr. Erika Pogljajen, Gregor Papež in drugi. Slaba stran pa je bila predvsem ta, da so se iz skupnosti iztrgali nekateri bolj samosvoji posamezniki – kot npr. Tone Brulc, Tone Mizerit, Jože Rant in še nekateri, ki so se v skupnost vrnili šele v devetdesetih letih – oz. po osamosvojitvi Slovenije, ko se je tudi v Argentini začutil bolj svež veter. Predstavniki SPE imajo tudi svojega predstavnika v parlamentu (dr. Jože Bernik) in v vladnih organih – predvsem temu namenu služi Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki si prizadeva vzpostaviti čim bolj korektno in prijateljske stike z vsemi Slovenci, ki živijo kjerkoli po svetu. Znotraj parlamenta deluje tudi posebna komisija za Slovence po svetu, ki jo vodi France Pukšič.

Nedvomno nam moderna tehnologija medsebojnega komuniciranja daje povsem nove možnosti – npr. Internet, e-pošta, telefoni in seveda tudi vedno boljše in hitrejše transportne možnosti.

Naj svoj prispevek zaključim z nič kaj hvaležnim »prerokovanje«, kakšne so

možnosti, da bi v tujini še naprej izhajale povsem slovenske publikacije in knjige. Zelo slabe, bi se glasil kratek, suhoparen in že skoraj krut odgovor. Danes lahko na prste obeh rok preštejemo povsem slovenske publikacije (Duhovno življenje, Božje stezice, Tabor) – večinoma imajo vsaj po nekaj strani že napisanih v tujem jeziku. Po že znanem scenariju se bo najprej manjšal obseg slovenskih strani v prid tujejezičnih, dokler ne bodo te publikacije povsem tujejezične. Že sedaj primanjkuje tako piscev kot bralcev, ki bi še lahko brali izključno slovenske publikacije.

SUMMARY

THE BOOK – A BLESSING FOR THE SOUL.

THE BOOK – RECOLLECTION AND ADMONISHMENT

Rozina Švent

The basic purpose of every published book is undoubtedly its »message purpose«. Not negligible is the fact that certain material and technical pre-conditions must exist that enable publishing books. If we have in mind Argentina to which over 5000 Slovenes emigrated after 1948 from the refugee camps in Austria and Italy, then we must take into consideration the language environment in which the immigrants found themselves. Among them the intellectuals were certainly those who sensed most strongly the horror because of not mastering the language – Spanish, and thus had no chances to find work in their profession. The majority of the intellectuals had to employ themselves in vocations at the bottom of the social ladder, as physical workers.

If we have on the one hand to deal with lack of possibilities for a successful artistic work – because the struggle for everyday bread (survival) practically (time) »took« most of the day and heavy physical work all »human energy«, we have on the other to deal with the fact - need, that they had to variegate the »monotony of the day« with artistic creativity – for their own relaxation and for the pleasure and entertainment of others. Straight from this human need for art the best two Slovene emigrant literary works were published already in the fifties (1957), Simčič's novel »Človek na obeh straneh stene« and Jurčec's novel »Ljubljanski triptih«. Of the poets we must mention Dr. Tine Debeljak who published in the fifties three collections of his poetry: Poljub (1951), Mariji (1954) and Kyrie Eleison (1955). The three came after in 1949 published poetry collection Velika črna maša za pobite Slovence. Undoubtedly such artistic atmosphere contributed to the foundation of Slovenska kulturna akcija and to publishing its two gazettes – Glas SKA and the magazine Meddobje. All the mentioned, which we nowadays classify as the so-called »Slovene miracle in Argentina« undoubtedly had a psychological impression on that community, which loosened from its »fatal convulsion« that seized them as a consequence of a trauma – the returned and killed domobranci (home guards).

May we note down a daring thought, that the »gaiety« seemed to some too strong and almost indecent? The growing tension among the members of the Slovene political emigration began among the »fighters«, which resulted in the foundation of a new gazette »Tabor« (1964). A few years later, in 1969, a crisis in the SKA followed, when the more orthodox group, managed by Ruda Jurčec and Alojzij Geržinič, left the SKA. Precisely into that time stands the beginning of publishing a series Dokumenti edited by a priest Filip Žakelj, and numerous articles in magazines, which had above all a witnessing-documentary intention.

The purpose of all was quite recognisable – to further preserve a close SPE circle as possible that will never agree to a »reconciliation« with their political opponents in Slovenia.